

Materská škola pre všetkých

**Predprimárne vzdelávanie v kontexte inklúzie rómskych detí
zo znevýhodneného prostredia**

Metodické odporúčania pre samosprávy
pri spustení povinnej škôlky

Predprimárne vzdelávanie v kontexte inklúzie rómskych detí zo znevýhodneného prostredia

Metodické odporúčania pre samosprávy
pri spustení povinnej škôlky

Metodická príručka

Autori:

Zuzana Neupauer, Katarína Krejčíková
eduRoma – Roma education project

Barbora Vaněk

Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity

Edita Rigová, Lucia Kováčová a Michaela Šedovič
Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť SGI

Jún 2021

Metodická príručka bola vytvorená ako súčasť projektu PPV/Posilnenie odborných kapacít v predprimárnom vzdelávaní v kontexte inklúzie rómskych detí. Tento projekt bol podporený z finančného mechanizmu Active Citizens Fund – Slovakia. Žiadateľskou organizáciou tohto projektu bola eduRoma – Roma Education Project, partnerskými organizáciami boli Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť a Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Projekt prebiehal od júna 2019 do júna 2021. Viac o projekte sa môžete dozvedieť tu: www.governance.sk/gov_project/projekt-ppv-posilnenie-odbornych-kapacit-v-predprimarnom-vzdelavani-v-kontexte-inkluzie-romskych-deti/

loeland
Liechtenstein **Active**
Norway **citizens fund**

Vydalo: © oz eduRoma – Roma Education Project
Dostojevského rad 1
811 09 Bratislava, Slovenská republika
www.eduroma.sk

Projekt

Občianske združenie eduRoma – Roma education project v spolupráci s o. z. Inštitútom pre dobre spravovanú spoločnosť a Úradom splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity spolupracovalo na projekte „Projekt PPV/Posilnenie odborných kapacít v predprimárnom vzdelávaní v kontexte inklúzie rómskych detí“, ktorý bol podporený z finančného mechanizmu Active Citizens Fund – Slovakia (číslo zmluvy o realizácii projektu T4-2019-107). Projekt bol realizovaný v termíne od 1. júna 2019 do 30. júna 2021. Projekt reagoval na problém nízkej zaškolenosti rómskych detí zo sociálne znevýhodneného prostredia v materských školách a nedostatočnú diskusiu o pripravenosti samospráv a materských škôl na ich začleňovanie.

Podľa údajov Agentúry Európskej únie pre základné práva z 2016 (EU-MIDIS II), len približne 34 % rómskych detí na Slovensku navštevuje materské školy v porovnaní s 77 % detí z celej populácie od 4 rokov do veku začatia povinnej školskej dochádzky. Predškolské vzdelanie je pritom kľúčové pre ďalšie začlenenie detí vo vyšších stupňoch vzdelávania a následne v ďalších oblastiach života. Cieľom projektu bolo zmapovať situáciu v pripravenosti samosprávnych aktérov na začleňovanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia do predškolskej prípravy a poskytnúť im asistenciu pri zlepšovaní tejto ich pripravenosti.

Projekt bol rozdelený do 3 na seba nadväzujúcich častí:

1. výskumná: zmapovanie situácie a formulovanie odporúčaní;
2. intervenčná: asistenciu samosprávam a materským škôlkam pri zlepšovaní ich pripravenosti;
3. advokačná: predstavenie odporúčaní tvorcom verejných politík v oblasti predprimárneho vzdelávania

Význam predprimárneho vzdelávania

Účasť na kvalitnom predprimárnom vzdelávaní zohráva kľúčovú úlohu pre ďalšie vzdelávacie a kariérne cesty jednotlivca a má tak zásadný vplyv na kvalitu života. Prístup k predprimárnemu vzdelávaniu je však pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia často obmedzený, v slovenskom kontexte ide predovšetkým o rómske deti, ktorých účasť v materských školách (MŠ) je stále nízka. V júli 2019 Národná rada Slovenskej republiky schválila novelu školského zákona, ktorou zaviedla povinné vzdelávanie v materských školách pre deti vo veku päť rokov, teda rok pred nástupom do povinnej dochádzky na úrovni základnej školy. Povinné predprimárne vzdelávanie má pozitívny vplyv na získanie vedomostí a zručností, osobitne pre deti zo znevýhodneného prostredia, jeho zavedenie zároveň vzbudzuje otázky o pripravenosti samospráv na zrealizovanie tejto novej povinnosti. Slabá pripravenosť a možné implementačné problémy môžu zásadne znížiť kvalitu predprimárneho vzdelávania, a to osobitne voči deťom z najzraniteľnejších skupín.

Metodika

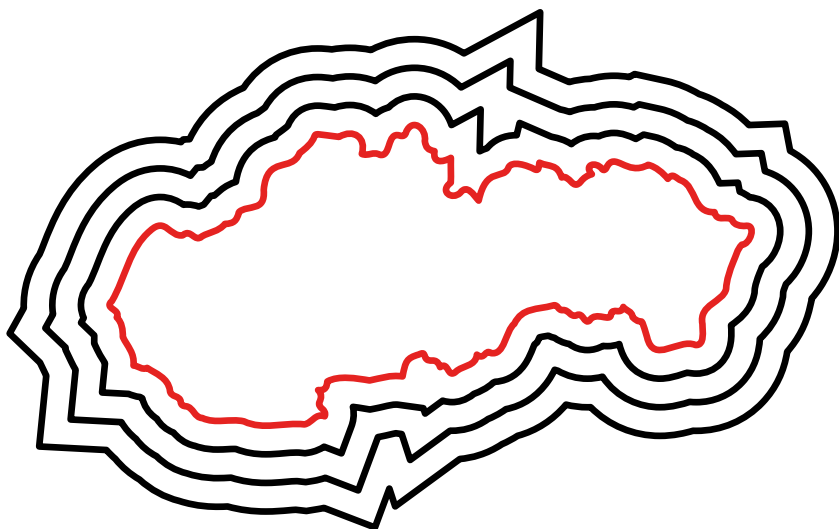
Kľúčovým faktorom pre zvýšenie zaškolenosti detí v predprimárnom vzdelávaní sú najmä:

1. zlepšenie postojov a odbornej pripravenosti (ne)pedagogického personálu materských škôl;
2. zlepšenie postojov a odbornej pripravenosti ďalších samosprávnych aktérov (obce, terénni sociálni pracovníci/čky, miestne záujmové skupiny, predstaviteľky/lia ZŠ, MNO);
3. odbúranie menej viditeľných bariér v prístupe ku kvalitnému predprimárnemu vzdelávaniu, ktorým čelia sociálne vylúčené rodiny - tie majú lokálny špecifický charakter.

Cieľom tejto metodickéj príručky je reagovať na tieto kľúčové faktory, zmapovať ich a asistovať samosprávam a MŠ v budovaní svojej pripravenosti na zavedenie povinného predprimárneho vzdelávania.

Na základe identifikovaných bariér v prístupe rómskych detí k predprimárnemu vzdelávaniu v rámci výskumnej, intervenčnej a advokačnej časti projektu a očakávaných problémov súvisiacich so zavedením povinného predprimárneho vzdelávania, sme sformulovali metodické odporúčania adresované aktérom na národnej a regionálnej úrovni. Majú za cieľ prispieť k lepšej pripravenosti samospráv na zvýšenú účasť rómskych detí v materských školách a na pripravenosť materských škôl na prácu s rómskymi deťmi a na ich úspešné začlenenie do vzdelávania.

Národná úroveň

Navýšenie podporného a odborného personálu v materských školách

Pri začleňovaní rómskych detí do vzdelávania je kľúčové zvýšiť počet podporného pedagogického a odborného personálu materskej školy, vrátane pedagogických asistentiek, školských špeciálnych pedagógov, školských psychologičiek a iných odborných zamestnancov, s cieľom poskytovať individualizovanú podporu deťom a ich rodičom a vytvárať inkluzívne tímy v materských školách na podporu diverzity a začleňovania rómskych detí. Je potrebné prehodnotiť súčasný systém financovania pedagogických asistentov a vytvoriť finančné incentívy na ich mzdy, doplniť a finančne stabilizovať chýbajúci odborný personál v materských školách, prípadne

zvážiť rozšírenie príspevku na skvalitnenie podmienok na výchovu a vzdelávanie aj na materské školy, s rozšírením možností poskytnutia príspevku na úhradu nákladov na mzdu pedagogického asistenta a iných pedagogických a odborných zamestnancov podľa potreby materskej školy.

Zapojenie rómskych asistentov a asistentiek do podporného personálu materských škôl

Zapojenie miestnych Rómov a Rómok (aj spomedzi rodičov) do tímu materskej školy je dôležité z hľadiska posilnenia dôvery medzi materskou školou a miestnou rómskou komunitou. Na rýchle a efektívne zavedenie opatrenia je potrebné využiť existujúce finančné nástroje, napr. európske fondy a vytvoriť podmienky (prepojením sociálnych a zamestnaneckých politík), ktoré by pre rómskych rodičov v dôsledku zapojenia sa, neboli sociálno-ekonomicky znevýhodňujúce, t. j. neboli by stratoví na mesačnom príjme. Otvára sa aj možnosť vytvoriť novú pracovnú profesiu, akým je pomocný asistent alebo pomocný vychovávateľ, ktorý by bez nutnosti splnenia náročnejších kvalifikačných predpokladov (úplné stredné vzdelanie) pomáhal pedagogickému personálu v bežných činnostiach (napr. obliekanie a obúvanie detí, sprevádzanie pri príchode a odchode do/zo školy, dozore pri stravovaní). Zlepšil by sa tak individualizovaný prístup k deťom a umožnil by učiteľkám a učiteľom sústrediť sa viac na výchovno-vzdelávací proces. Vykonávanie takejto profesie by malo byť založené na bežnej pracovnej zmluve a nie na základe aktivačných prác alebo iných krátkodobých zamestnaneckých schém, ktoré neposkytujú dlhodobú a kontinuálnu pracovnú integráciu ani nepredstavujú kvalitné systémové riešenia.

Flexibilné formy vzdelávania pedagogického a odborného personálu

Pre zvýšenie kvality vzdelávania je potrebné zlepšiť dostupnosť celoživotného vzdelávania, resp. vzdelávania v profesijnom rozvoji pre pedagogických a odborných zamestnancov a zamestnankyne materských škôl, a to sprostredkovaním kvalitnej ponuky zo strany rôznorodých subjektov,

vrátane mimovládnych organizácií a alokovaním zdrojov na účasť na takomto vzdelávaní. Zároveň je potrebné zvýšiť kvalitu vzdelávacích programov ponúkaných v rámci Metodicko-pedagogického centra (MPC) alebo iných oprávnených subjektov, najmä v súvislosti s inkluzívnym vzdelávaním, plánovaním nákladov a úhradou nákladov spojených s účasťou na spolatnenom vzdelávacom programe (napr. zriaďovateľom, alebo z iných zdrojov).

Metodická podpora pedagogických a odborných zamestnancov/kýň a vytvorenie stratégie na elimináciu diskriminácie v MŠ

Metodická podpora v oblasti začleňovania detí zo zraniteľných skupín je kľúčová pre mnohých pedagógov a pedagogičky, ktorí čelia vo vzdelávaní detí s rôznymi druhmi znevýhodnení ťažkostiam, prípadne so vzdelávaním týchto detí nemajú skúsenosť. Metodické usmernenie a vhodné formy tréningu v praxi im tak poskytnú podporu v tom, ako v práci s rómskymi deťmi postupovať. Takýto druh podpory je dôležitý najmä v prípade materských škôl, v ktorých sa významne zvýši počet detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. V tejto súvislosti je tiež potrebné vytvoriť metodický materiál a stratégiu na elimináciu diskriminácie a prevencie segregácie vo výchove a vzdelávaní ako na národnej úrovni, tak na úrovni každej materskej školy (v zmysle princípov výchovy a vzdelávania podľa školského zákona).

Lahko administratívne finančné nástroje na pokrytie stravovania a rozšírenia priestorov

Mnohé samosprávy čelia finančným bariéram súvisiacim s poskytovaním stravovania (bezplatného, na základe poskytovania príspevkov v hmotnej núdzi a i.) a s potrebou rozšíriť kapacity materských škôl. Je dôležité poskytnúť obciam podporu pri zdoľávaní finančných ťažkostí, a to formou poskytovania finančných nástrojov, ktoré budú jednoduché na spracovanie a nebudú vytvárať ďalšie administratívne a finančné náklady. V tomto smere by bolo prospešné vytvoriť poradenský mechanizmus (na centrálnej

alebo regionálnej úrovni), v rámci ktorého by sa zlepšilo informovanie o dostupných finančných nástrojoch a samosprávam by sa tak znížili administratívne náklady. Zároveň je potrebné odbremeniť školy od opakovaného dokladovania príspevkov v hmotnej núdzi na dieťa a prepočítavania stavu na vzniknutie nároku na bezplatné stravovanie. Tento systém má byť jednoduchý, prepojený so sociálnym systémom (Úradov práce sociálnych vecí a rodiny) a udržateľný (teda nie stále meniaci sa). Veľká kritika zaznieva zo strany škôl na zmeny v oblasti dotácií na stravovanie. Prístup k jedlu a zdravej výžive, a teda stravovanie dieťaťa v čase plnenia povinnej výchovy a vzdelávania, má byť garantované právom.

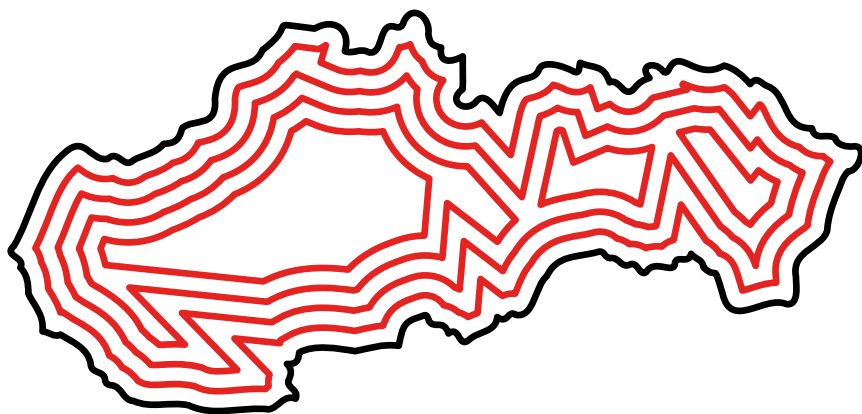
Zlepšenie zberu dát a vyhodnocovania opatrení

So zapojením odbornej a akademickej obce je odporúčané systematicky zbierať a vyhodnocovať dáta o zapojení detí zo zraniteľných skupín do predprimárneho vzdelávania. Zber dát je nevyhnutný pre vyhodnocovanie účinnosti opatrení a kvality predprimárneho vzdelávania a rovnako aj pre sledovanie pretrvávajúcích bariér v prístupe k predprimárnemu vzdelávaniu, monitoring segregáčnych a diskriminačných praktík, ale aj sledovanie príkladov dobrej praxe, ktoré sú prenositeľné medzi školami a samosprávami.

Zlepšenie komunikácie a poskytovania informácií samosprávam

Gestor politiky vzdelávania, ministerstvo školstva, by malo vyvíjať pro-aktívnejší prístup v informovaní samospráv, osobitne pri zavedení nových opatrení a legislatívnych zmien. Komunikácia voči samosprávam by mala zahŕňať poskytovanie podrobností o implementácii nových opatrení, dopytovanie si spätnej väzby a monitorovanie potrieb a identifikovanie možných implementačných problémov. Samosprávy sa tak môžu lepšie pripraviť na implementáciu nových opatrení a rezort školstva tak bude vedieť lepšie nastaviť nástroje na pomoc samosprávam v zlepšovaní kvality predprimárneho vzdelávania. Lepšia komunikácia je osobitne kľúčová voči malým samosprávam, ktoré môžu mať obmedzený prístup k informáciám a ich záujmy nemusia byť reprezentované v záujmových združeniach.

Lokálna a regionálna úroveň

Dochádzka detí

Dlho identifikovaným problémom nielen v predprimárnom vzdelávaní je pravidelná dochádzka detí z vylúčených komunit, ktorá je základom úspešného zapojenia a pôsobenia vo vzdelávacom prostredí. Bez pravidelného zapájania sa a vytvoreného vzťahu ku škole je ťažko predstaviteľné, že si deti ku škole a učeniu ako takému vztvorovia a budú ho ďalej rozvíjať.

Navrhované opatrenia:

- ♦ Vytvoriť **mechanizmus**, ktorého cieľom je zabezpečiť **prijem nevyhnutných poplatkov zo strany rodiny** (regulovať ho

v prípade potreby aj sankciami), **ale zároveň motivačný mechanizmus podporujúci zvýšenú a pravidelnú účasť detí v materskej škole**. Takýto mechanizmus môže vzniknúť na miestnej úrovni, napríklad ako súčasť školského poriadku (úroveň školy) alebo všeobecne záväzného nariadenia (úroveň obce). Je ale kľúčové, aby sa na tvorbe opatrení (podmienok a pravidiel) podieľali rodičia zastupujúci rómsku komunitu, resp. miestne komunity tak, aby mali možnosť sami pomenovať čo je a čo nie je v ich podmienkach možné a ako sa dá problémom predísť. Takáto diskusia musí byť citlivo vedená, najmä z dôvodu množstva objektívnych a subjektívnych dôvodov spojených s materiálnou a ekonomickou depriváciou rodín žijúcich v chudobe a marginalizácii, čo môže podporovať sociálny dištanc (napríklad nechcený pocit hanby alebo ublíženia). Participatívna tvorba pravidiel smeruje k väčšiemu konsenzu, hľadaniu prijateľných kompromisov a následne vlastníctvu pravidiel (súhlas a podporu) a spoluzodpovednosť za ich dodržiavanie. Napríklad osobou zodpovednou za výber poplatkov môže byť zástupca/kyňa miestnej komunity, ktorá môže byť za takúto asistenciu škole/samospráve odmeňovaná (forma platenej práce). Rodičia pravidelne platiaci poplatky môžu získať vopred dohodnuté benefity (napríklad platenú účasť na školskom výlete, odpustenie mesiaca platených poplatkov a iné).

- ♦ **Zabezpečiť Informovaný súhlas rodičov** (resp. zákonných zástupcov dieťaťa) **s výkladom v jazyku priateľskom rodine** (v materinskom, komunikačnom jazyku) **o účele, výške a spôsobe platenia poplatkov** za stravné (prípadne iných poplatkov)
- ♦ V prípade výskytu **patologických problémov** v rodine (napr. nedostatočná výživa, dochádzka) **spolupracovať so sociálno-právnou ochranou detí a sociálnou kuratelou** a zvažovať využitie **inštitútu osobitného príjemcu**. Osobitný príjemca je obec, v ktorej má príjemca pomoci v hmotnej núdzi trvalý pobyt. Osobitný príjemca zabezpečuje pomoc v hmotnej núdzi v peňažnej, vecnej forme alebo kombinovanej forme a je povinný ich použiť len v prospech členov domácnosti v hmotnej núdzi a na účel, ktorý je určená.

- ♦ Využívať na riešenie nepravidelnej dochádzky detí **pomáhajúce profesie**, vrátane doprevádzania detí so súhlasom rodičov a s prepojením na prácu s rodinou (najmä v súvislosti s identifikovanými rizikovými rodinami)

Odbúranie poplatkov v materských školách

Náklady spojené s dochádzkou rómskych detí do materskej školy sú pre mnohé rómske rodiny, najmä tie žijúce v marginalizácii, príliš vysoké. Preto je potrebné uvažovať o spôsobe ako ich nastaviť tak, aby nespôsobovali problémy pri ich vymáhaní na strane školy (zriaďovateľa) alebo výrazné bariéry spôsobujúce napríklad slabú dochádzku dieťaťa do školy, sociálnu izoláciu, neplatičstvo, stigma a pod. na strane rodín. Jednou z možností je poplatky buď výrazne znížiť, alebo ich úplne odstrániť. Toto je možné upraviť vo všeobecne záväznom nariadení obce. Mnoho rodín z MRK žije na hranici životného minima, no kvôli pár eurám nespádajú do hmotnej núdze. Z výskumných zistení vyplynulo, že samospráva častejšie nemá informácie (alebo mylnú predstavu) o tom, v akom príjmovom pásme sa rodiny detí navštevujúcich materskú školu nachádzajú a či výška poplatkov je alebo nie je adekvátna ich príjmom (obzvlášť v prípade viacdenných nízkopríjmových rodín). Za týmto účelom je dobré využiť služby terénnych sociálnych pracovníkov či iných komunitných pracovníkov, ktorí vedia poskytnúť bližšie a spoľahlivejšie informácie o životnej situácii tej-ktorej rodiny, ako aj poradiť intervencie vhodné pre tú-ktorú rodinu, najmä čo sa týka výberu a nastavovania výšky poplatkov, či rozhodovaní sa o ich odpustení. Zriaďovateľ (riaditeľka školy) môže zlepšiť prehľad o deťoch z nízkopríjmových rodín aj inými formami získavania informácií, napríklad vstupnými či pravidelnými pohovormi s rodičmi, realizovanými prostredníctvom sociálneho pedagóga, či pedagogického asistenta.

Navrhované opatrenia:

- ♦ **Zosúladenie vyberania poplatkov v škole so sociálnymi politikami štátu**, najmä zlepšiť (sfunkčnit) prepojenosť systémov sociálnej pomoci, hmotnej núdze (Úrady práce sociálnych vecí a rodiny) a úpravy poplatkov za predprimárne vzdelávanie (samospráva).

- ♦ Vzdelávanie v materských školách sa uskutočňuje za čiastočnú úhradu. Je plne v kompetencii zriaďovateľa materskej školy, aby vo všeobecne záväznom nariadení **zohľadnil výšku príspevku za pobyt dieťaťa** v materskej škole zo strany zákonného zástupcu dieťaťa. Tento môže byť aj odpustený. Neuhrádza sa za dieťa, pre ktoré je predprimárne vzdelávanie povinné, ak zákonný zástupca dieťaťa predloží riaditeľovi materskej školy doklad o tom, že je poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi a za dieťa, ktoré je umiestnené v zariadení na základe rozhodnutia súdu.
- ♦ Za účelom debarierizácie rodín na základe poplatkov v materských školách odporúčame spolupracovať s pomocnými profesiami pôsobiacimi v miestnej komunite ako aj pravidelne **prehodnocovať výšku poplatku** (či ich odpustenie) na základe aktivít sociálneho pedagóga/pedagogického asistenta s rodinami detí zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Zabezpečenie dopravy a bezpečného dochádzania do MŠ

Pre zabezpečenie pravidelnej dochádzky do MŠ je nevyhnuté zabezpečenie autobusovej dopravy pre deti aj so sprevádzaním, či už rodičmi, pomocnými vychovávateľmi alebo inými aktérmi v obci. Takéto dochádzanie je nevyhnutné nielen pre segregované osídlenia, ale aj pre deti z malých obcí, v ktorých nie je možné (efektívne) prevádzkovať materskú školu. Riešením pre samosprávu je využitie príspevku na dopravu v zmysle zákona 597/2003 Z.z. § 4aa, podľa ktorého obec zabezpečuje bezplatnú autobusovú dopravu dieťaťa, pre ktoré je predprimárne vzdelávanie povinné, formou zmluvy o službách vo verejnom záujme, z dotácie na financovanie bezplatnej autobusovej dopravy detí, pre ktoré je predprimárne vzdelávanie povinné. Ďalšia možnosť je, že škola mesačne uhrádza zákonnému zástupcovi dieťaťa, pre ktoré je predprimárne vzdelávanie povinné, cestovné náklady na dopravu takéhoto dieťaťa. Žiadosť o príspevok na dopravu predkladá zriaďovateľ ministerstvu prostredníctvom príslušného okresného úradu v sídle kraja najneskôr do 30. septembra príslušného kalendárneho roka.

Navrhované opatrenia:

- ♦ **Posilniť infraštruktúru obce zabezpečujúcu bezpečnosť a dostupnosť** pri dopravovaní sa do materskej školy, ako sú chodníky, križovatky, vedúce z obydli až do materskej školy. Využívať na tieto účely v maximálnej miere dostupné zdroje určené na rozvoj miestnej infraštruktúry.
- ♦ Zahnúť plánovanie dopravnej a školskej infraštruktúry do **integrovaných územných stratégií. tak, aby bolo možné investičné zámery financovať zo zdrojov EÚ** plánovaných na nové programovacie obdobie. Integrované územné stratégie sú komplexné rozvojové stratégie územia integrujúce všetky aspekty rozvoja a rozvojové aktivity v území. Integrované územné stratégie sú základnou stratégiou pre zabezpečenie integrovaného územného rozvoja podporovaného územnými nástrojmi EÚ, ako sú integrované územné investície. Viac informácií je dostupných na www.mirri.gov.sk.

Podpora sieťovania pedagogičiek/pedagógov a odborníkov/odborníkov za účelom výmeny skúseností

Pre lepšiu pripravenosť materských škôl na prácu s deťmi zo znevýhodneného prostredia a ich začleňovaním je dôležité vytvoriť pedagogickému a odbornému personálu podmienky na sieťovanie a vzájomné vymieňanie si skúseností. Vhodné by bolo podporiť aktivity metodických združení a organizovať stretnutia učiteľov z okolitých obcí buď na regionálnej, alebo mikroregionálnej úrovni, v rámci ktorých by prichádzalo k výmene skúseností medzi pedagogickým personálom a riešili by sa rôznorodé problémy z praxe. Zriaďovatelia môžu túto dobrú prax výrazne podporiť plánovaním a rozpočtovaním rôznych druhov vzdelávania v profesijnom rozvoji pedagogických a odborných zamestnancov. Túto úlohu môžu však výrazne podporiť aj regionálne metodicko-pedagogické centrá či centrá poradenstva a prevencie.

Metodická podpora samospráv a podpora spolupráce medzi obcami

Výskumné zistenia naznačujú, že prijatie legislatívy zásadne ovplyvňujúcej zodpovednosť samosprávy, nie je v ďalšom kroku metodicky riadené od predkladateľa legislatívy, respektíve jej gestora. Chýba cielené poradenstvo a podpora na úrovni mikro-regiónu, deje sa skôr intuitívne a pragmaticky. Metodická podpora pre samosprávy by podľa predstaviteľov samospráv mala spočívať vo vytváraní vzdelávacích programov pre starostov a starostky (resp. iných pracovníkov) v oblasti efektívneho riadenia školstva, metodickej pomoci pre vedenie materských škôl vo veci správneho konania, a poskytovaní odborného poradenstva súvisiaceho napr. s prevenciou segregácie a diskriminačného správania, alebo so zlepšovaním spolupráce s rodičmi. V tomto smere je kľúčové identifikovať aktéra, ktorý by podporu samospráv zastrešoval. Spolu s poskytovaním metodickej podpory je dôležité aj podporovať najmä menšie samosprávy vo vzájomnej spolupráci pri poskytovaní predprimárneho vzdelávania. Pre mnohé z nich, s nízkym počtom detí v predškolskom veku, nebude finančne efektívne prevádzkovať materskú školu (ktorej zriadenie navyše môže predstavovať vysoké vstupné náklady). Rovnako sa to týka obcí v blízkosti okresných miest alebo mikroregionálnych centier.

Efektívnejšie prepojenie miestnych aktérov, komunitný rozvoj a väčšia spolupráca s rodinami

Obce by mali významnejšie prispievať k prepájaniu miestnych aktérov v oblasti predprimárneho vzdelávania, osobitne by mali posilňovať spoluprácu aktérov z inkluzívnych projektov, ktoré sú v rámci obce realizované. Za účelom zvýšenia účasti detí z rómskych komunít v predprimárnom vzdelávaní, by mali nastaviť komunikáciu medzi terénnymi pracovníkmi a vedením materských škôl, keďže práve terénni pracovníci a pracovníčky zohrávajú významnú úlohu v sprostredkovaní spolupráce medzi obyvateľmi rómskych komunít a predstaviteľmi materskej školy. V tejto súvislosti je možné zvážiť vytvorenie (mikro)regionálnych štruktúr (ako medzičlánok medzi centrálnou a lokálnou úrovňou spravovania), ktoré by v prepojení

miestnych aktérov ako aj v ďalších činnostiach mohli prevziať úlohu koordinovania.

Navrhované opatrenia:

- ♦ **Podporovať komunitnú prácu s rodičmi**, zameranú na preventívne programy rodičovstva, rodičovských zručností, zvyšovanie porozumenia o systéme predprimárneho vzdelávania a i.
- ♦ **Prepájať aktivity materskej školy s aktivitami základnej školy**, zacielené na mladých ľudí, najmä osobnostný rozvoj, plánované rodičovstvo, sexuálna a zdravotná výchova, rodičovské zručnosti, a i.
- ♦ Zavádzať do školského programu materskej školy vytváranie **školy rodinného typu**, pričom rodina je súčasťou školského vzdelávacieho programu a podporovať aktivity materskej školy realizované priamo s rodinami
- ♦ Zaviesť do školského programu materskej školy **mimoškolské aktivity, ktoré sa realizujú v komunite**, s rodinami, pričom sa prepájajú aktivity školy s aktivitami v rodinách, a to aj s deťmi v mladšom veku ako 5 rokov
- ♦ Rozvíjať povedomie s menšinami o menšinách, ich kultúre a jazyku, celkovo rozvíjať koncept základných ľudských práv a práv menšín

Podpora informovanosti rodičov

Malo by byť vo väčšom záujme samospráv posilňovať informovanosť rómskych rodičov o fungovaní materskej školy, právach detí a rodičov vo vzdelávaní, ich očakávaných povinnostiach a kompetenciách v súvislosti s materskou školou. Zvýšenie povedomia v oblasti predprimárneho vzdelávania môže viesť k aktívnejšiemu zapájaniu sa rómskych rodičov do diania materskej školy a k vyššej miere účasti rómskych detí na vzdelávaní. Zlepšenie informovanosti je nutné aj voči rodičom z tzv. väčšinovej spoločnosti

s cieľom odbúravať predsudky, budovať spoluprácu medzi rodinami naprieč komunitami aj za účelom prevencie odlivu detí z „väčšinových“ rodín.

Navrhované opatrenia:

- ♦ Nespoliehať sa na oficiálne webové sídla inštitúcií obce, ale **vytvárať menej formálne komunikačné kanály pre oslovenie rodín a rodičov**, prostredníctvom ktorých je možné sprostredkovať úplné a zrozumiteľné informácie (napr. prostredníctvom miestneho rozhlasu, na rôznych podujatiach obce, prostredníctvom sociálnych sietí)
- ♦ **Zabezpečovať informovanosť a motiváciu rodičov** prostredníctvom aktivít pre rodičov, ako napríklad otvorené hodiny a prehliadka priestorov školy – spolupráca s komunitnými centrami, sociálnymi pracovníkmi a pracovníčkami
- ♦ **Zabezpečovať komunikáciu s rodičmi** a poskytovať úplné a správne informácie **v jazyku priateľskom k rodine** priamo v ich prirodzenom prostredí, v rodinách, komunite, prostredníctvom práce v teréne, (napr. aj vytvoriť materiály pre rodičov v jazyku priateľskom k rodine)

Podpora zamestnanosti ľudí z komunity

Navrhované opatrenia:

- ♦ **Vytvárať pracovné príležitosti** pre ľudí z miestnej komunity, Rómky a Rómov **v jednotlivých pomáhajúcich profesiách**, a to aj priamo v materskej škole (učiteľka, pedagogický asistent a i.)
- ♦ Vytvoriť v materskej škole pozíciu alebo poveriť realizáciou mimoškolských aktivít, ktoré sa realizujú v komunite, s rodinami, pričom sa **prepájajú aktivity školy s aktivitami v rodinách**, miestnych Rómov a Rómky – ľudí priamo z komunity.

Použitá literatúra

FRA (2016). *Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Roma Selected findings*. Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_en.pdf

MIRRI SR (2020). Jednotný metodický rámec pre prípravu integrovaných územných stratégií a investícií v SR v programovom období 2021 – 2027.

Rigová, E. – Kováčová, L. – Šedovič, M. (2020). Predprimárne vzdelávanie detí zo znevýhodneného prostredia: Problémy zavádzania povinnej škôlky očami samospráv. Policy Brief. Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť SGI, 2020. Dostupné na: https://www.governance.sk/wp-content/uploads/2020/05/Policy_Brief_PPV.pdf

Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov 245/2008 Z. z.

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov 417/2013 Z. z.

Zákon o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení 597/2003 Z. z.

Zákon o podpore regionálneho rozvoja 539/2008 Z. z.